

پژوهش و ضرورت بازنگری در نظام علمی حوزه

حجت الاسلام و المسلمین حامد فلاحی

در نظام‌های علمی، دو عرصه ارائه و تولید مدّ نظر است. عموماً در عرصه ارائه، تمرکز بر آموزش بوده و در زمینه تولید، گرایش به سمت پژوهش است؛ اما این دو عرصه را نمی‌توان به صورت جدا و منفک از هم در نظر گرفت؛ چرا که تولید منطقاً برآمده از نحوه آموزش و ارائه است. به موازات تحولات اجتماعی و نیازهای نوین و نوظهور ناشی از انقلاب اسلامی انتظار می‌رفت بزرگان و فرهیختگان حوزه علمیه، بازنگری و نواندیشی اساسی را با حفظ قوت‌های نظام کهن آن در پیش گیرند. توصیه‌های امام امت (ره) و بیانات رهبر معظم انقلاب (مدّ ظله العالی)، راه را هرچه بیشتر بر ما نشان می‌داد؛ اما به علل ریز و درشت بسیار، این مهم تاکنون (علی‌رغم تحولات ساختاری و روشی مطلوب و بعضاً آسیب‌رسان) چنان‌که در خور حوزه فخریه علمیه جامعه شیعی است، رخ نداده است؛ لذا عرصه پژوهش در حوزه که نقش مهمی در تولیدات حوزه جهت کمک به نظام اسلامی دارد، دچار نوعی سردرگمی، فردگرایی و بی‌مسئله‌گی شده است. در این میان، وجود جشنواره‌هایی؛ همچون علامه حلی و علامه شعرانی و نیز همایش‌های تخصصی، راهی است پیش روی حوزویان جوان تا بتوانند این خلأ را ابتدا در مرحله تمرین و سپس در مرحله تولید، پر کنند. سوگمندانه، مراکز حوزوی (پژوهشی و آموزشی) به علت فقدان مدیریت هماهنگ و عدم ارتباط با هم و نبود نگرش‌های صحیح در نسبت‌یابی با انقلاب اسلامی، به‌رغم پیشبرد نسبی علوم مختلف، نتوانستند محصولات تولیدی خوبی را در خدمت جامعه بگذارند؛ چرا که آن‌ها هم از آسیب‌های نبودِ نظام علمی جامع در حوزه رنج می‌برند.

به هر روی امید می‌رود که مدارس و مراکز علمی حوزه علمیه، هر چه بیشتر به نخبه‌یابی و نخبه‌پروری در عرصه پژوهش روی آورند؛ چرا که در نبود نظام هدفمند و مشخص علمی، این عمل، موجب کاهش آلام جامعه دینی گشته و خدمات حوزه تا حدودی به کام مراکز علمی، نخبگان و سطح جامعه تزریق می‌گردد. در این رهگذر، سؤالاتی را می‌توان در زمینه پژوهش حوزه مطرح نمود:

1. چرا نظام علمی حوزه علمیه نمی‌تواند پژوهشگران درخوری را (به لحاظ کمی) پرورش دهد که توان نظریه‌پردازی و تولید داشته باشند؟
2. به چه علت، بسیاری از فضایی حوزه که دارای ایده‌های نو و پویایی هستند، توان انتقال تولیدات خود را در قالب علمی ندارند؟
3. برای جمع نمودن و مدیریت و تربیت منسجم بخش نخبگانی در عرصه پژوهش، حوزه علمیه چه برنامه مدوّن و معینی را دارد؟
4. در میان اندک پژوهشگران موجود در حوزه علمیه که بسیار توانمند و خوش‌فکر هستند، به چه علت دغدغه‌های حلّ مسائل انقلاب اسلامی (که این روزها هر چه بیشتر از نبودِ راه‌حل‌های بنیادین و کارآمد در این مسائل رنج می‌برد)، اندک است و یا دیده نمی‌شود؟
5. واقعاً اگر قرار است دائماً به مسائل بنیادینی در حوزه علمیه پرداخته شود که فقط و تنها فقط، ثمرات علمی بر آن مترتب است و حتی گاه هیچ ثمره عملی ندارد و یا فاقد راه‌کار است، جایگاه حوزه علمیه در نرم‌افزار مدیریت جامعه دینی چیست؟
6. حوزویان جوان باید به چه بخشی از نهاد حوزه چشم بدوزند، تا آن بخش به آن‌ها بیاموزد که بنویسند و بگویند و حلّ

این سؤالات و سؤالات بسیار دیگری، ما را به این سمت و سو می‌برد که باید هرچه بیشتر در حوزه علمیہ کار و تلاش علمی و عملی به خرج داد، تا بتوانیم با این آگاهی‌ها (دردها) کنار بیاییم و دین خود را هرچند با بضاعت اندک به صاحب این نهاد مهم ادا نماییم؛ چرا که حوزویان جوان باید بدانند با وجود این همه مشکل در ساختار نظام حوزه، نه حجتی برای گله کردن و واگذاری باقی می‌ماند و نه دلیلی برای تنبلی و سستی وجود دارد. باشد که این دغدغه‌ها، ما را به وصول به روحیاتی که ناآرام‌اند و ندبه سر می‌دهند و منتظر ظهورش هستند، نزدیک‌تر بگردانند.